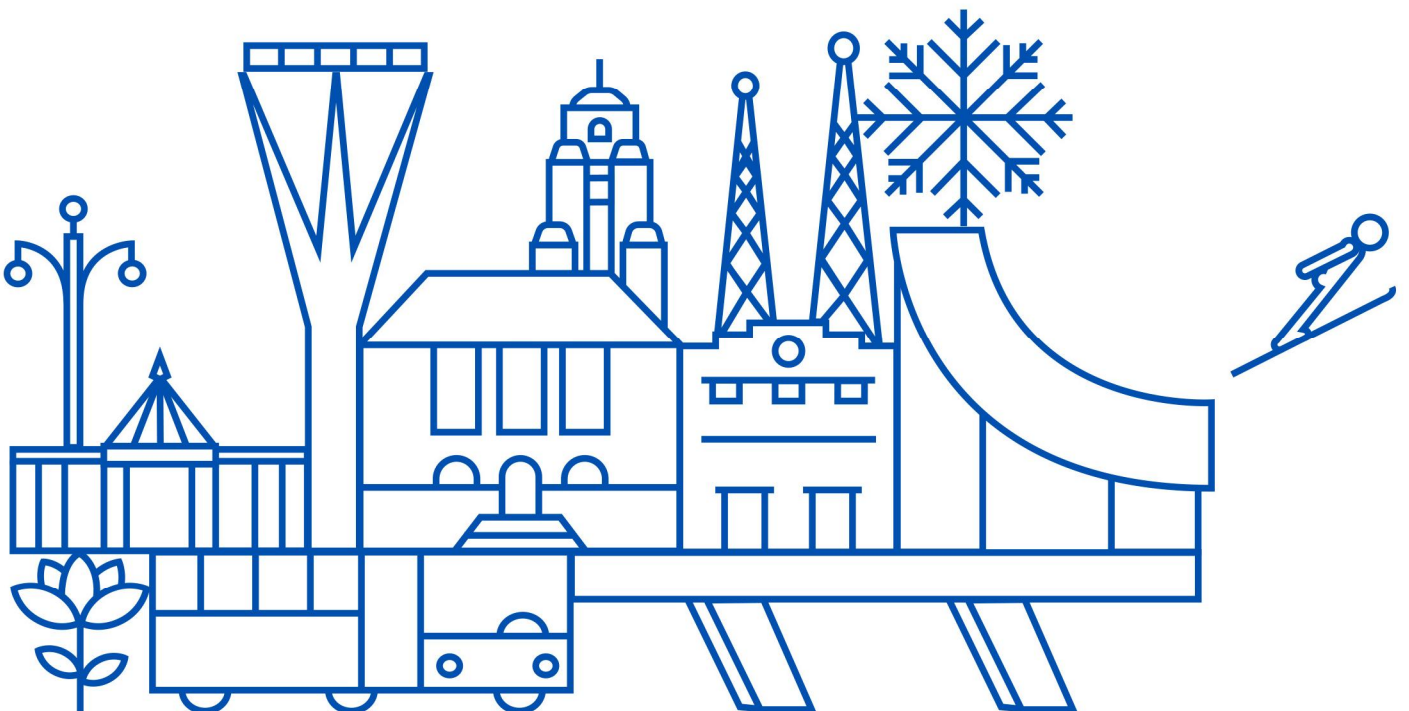

LAHTI

Lahden kaupungin perusopetuksen yhdenvertaisuus- ja tasa- arvosuunnitelma

Sisällys

1. Johdanto
2. Tasa-arvolaki kouluissa
3. Yhdenvertaisuuden edistäminen kouluissa
4. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma
5. Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma ja arvot sen taustalla
6. Syrjintä, sen tunnistaminen ja siihen puuttuminen, syrjinnän ennaltaehkäisy
7. Seuranta ja arviointi

1. JOHDANTO

Tässä suunnitelmassa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat samaa asiaa: Lahden perusopetuksessa taataan tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille oppilaille iästä, sukupuolesta, sukupuolen ilmaisusta, alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteestä, poliittisesta toiminnasta, ammattiyhdistystoiminnasta, perhesuhteista, terveydentilasta, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä tai henkilön edustamasta tahosta riippumatta. Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on toimintaa ohjaava asiakirja. Tämä suunnitelma on voimassa vuosina 2017–2018. Lahdessa niin opetuksenjärjestäjän kuin koulujen omia, tähän suunnitelmaan liitettäviä koulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia tarkastellaan vuosittain osana koulujen lukuvuosisuunnitelmia ja opetuksenjärjestäjän kehittämistyötä. Opetuksenjärjestäjän suunnitelma on voimassa olevan opetussuunnitelman päivitettävä liite. Tähän suunnitelmaan tutustuminen kuuluu perusopetuksen jokaisen uuden työntekijän ja luottamushenkilön perehdyttämisprosessiin. Lahden kaupungilla työnantajana on yhdenvertaisuuslain 7§ mukainen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Lahden kaupungin henkilöstöpoliittinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on perusopetuksen henkilökunnan ja työnantajan välinen asiakirja. Eri suunnitelmat ja asiakirjat tukevat ja täydentävät toisiaan.

2. TASA-ARVO KOULUISSA

Tasa-arvolla viitataan Suomen lainsäädännössä naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon sekä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta johtuvan syrjinnän poistamiseen. Tasa-arvolaki kieltää oppilaitoksissa tapahtuvan syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Tämän lisäksi koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksissa tehdään järjestelmällistä ja

suunnitelmallista työtä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Oppilaitosten tulee myös ennaltaehkäistä syrjintää sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa

3. YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMINEN KOULUSSA

Opetuksen järjestäjän on edistettävä yhdenvertaisuutta, pelkkä epäkohtiin puuttuminen ei riitä. Yhdenvertaisuuslain 2 §:n mukaan kaikilla koulutyöhön osallistuvilla henkilöillä on perustuslakiin ja yhdenvertaisuuslakiin perustuva velvollisuus edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta sekä muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Lisäksi opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvoo yhdenvertaisuusvaltuutettu (www.syrjinta.fi).

4. YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOSUUNNITELMA

Lainsäädäntö velvoittaa oppilaitokset tekemään sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvosuunnitelmat. Tasa-arvosuunnittelussa luodaan yhteinen käsitys siitä "Millainen on tasa-arvoinen koulu? Mitkä asiat koulussa voivat estää sukupuolten tasa-arvon toteutumista? Mitkä asiat edistävät sukupuolten tasa-arvoa koulussa? Millä edellytyksillä ja toimintatavoilla oppilailla on sukupuolesta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa koulun toimintaan? Miten puututaan häirintään ja ennaltaehkäistään sitä?" Yhdenvertaisuussuunnitelmassa tarkkaillaan koulun toimintaa kaikkien oppilaiden yhdenvertaisuuden kannalta.

Lahden kaupungin perusopetuksessa suunnitelmat yhdistetään viranomaisten suositusten mukaisesti. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on aloitettu kouluissa eri aikaan ja monin eri tavoin, mutta varsinainen toimenpiteiden ja suunnitelmien kirjaaminen alkoi Rauhankasvatusinstituutin toteuttaman ja OPH:n rahoittamassa täydennyskoulutuksessa Lahden kouluille loka-marraskuussa 2016.

5. LAHDEN PERUSOPETUKSEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA JA ARVOT SEN TAUSTALLA

Tämän opetuksenjärjestäjän ja sekä koulujen omien suunnitelmien perustana toimivat Lapsiystävällinen kunta -toimintamallin lapsen oikeuksiin perustuva lapsilähtöinen toimintamalli, OAJ:n kokoama opettajan ammattietiikka ja eettiset periaatteet, Lahden perusopetuksen toimintaa ohjaavat Lahden opetus-suunnitelmaan kirjatut, niin yleiset perusopetuksen, kuin Lahden kaupungin perusopetuksen painottamat arvot: oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen; ihmisyyden, sivistyksen, tasa-arvo ja demokratia; kulttuurinen moninaisuus rikkautena sekä kestävä elämäntavan välttämättömyys. Suunnitelma sisältää tietoa sekä yhdenvertaisuuslain että laki naisten ja miesten tasa-arvosta sisällöistä. Suunnitelmassa käydään läpi syrjinnän eri muotoja, niihin puuttumista ja syrjinnän ennaltaehkäisyä. Suunnitelman tavoitteena on lisätä ymmärrystä Lahden perusopetuksen eri tehtävissä toimiville työntekijöille ja luottamushenkilöille tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseen ja kehittämiseen käytännössä sekä syrjinnän ehkäisyyn. Lahden perusopetuksen koulut tekevät omat, koulukohtaiset toiminnalliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus-suunnitelmat, jotka ovat lukuvuosisuunnitelmien liitteitä. Koulukohtaisissa suunnitelmissa kuvataan tapoja, joilla koulut selvittävät, edistävät ja arvioivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista koulun arjessa ja toimintakulttuurissa oppilaan iän ja kehitystason huomioiden. Koulujen suunnitelmat voivat olla erilaisia ja erimuotoisia koulusta riippuen. Rauhankasvatusinstituutin Yhdenvertaisuussuunnittelun oppaassa oppilaitoksille (tarkemmat tiedot liitteessä) kuvataan esimerkkisuunnitelmana

1. Projekti ja luovaa tiedotusta- ja 2. esimerkkinä Perinteisen paperisuunnitelman mallirakenne.

Molemmat esimerkit ovat hyviä tapoja toteuttaa suunnitelma. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tärkeintä on kaikki se koulun arjessa tapahtuva vuorovaikutus ja toiminta jolla kehitetään koulun toimintakulttuuria kaikille hyväksi ja turvalliseksi paikaksi opiskella, kasvaa ja kehittyä. Koulujen eri tavoin kirjattavissa ja toteuttamissa suunnitelmissa ja toimenpiteissä on huomioitava seuraavat asiat:

Kaikki mukaan: rehtorit, opettajat, oppilaat, muu koulun henkilökunta, oppilashuolto, vanhemmat, kerhon- ja apip-ohjaajat, järjestöt, srk ja eri koulun arjessa toimivat tahot.

Perustieto kaikille (iän ja kehitystason mukaan): Perustieto käsitteistä, ilmenemismuodoista. Mitä on syrjintä? Tasa-arvo? Yhdenvertaisuus? Ihmisoikeudet? Häirintä?

Tilanteen kartoitus (koululle sopivalla tavalla): Onko koulumme yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kaikille? Missä on parannettavaa? Vuosittainen samanlainen tapa helpottaa edistymisen arviointia, erilaisilla tavoilla voidaan saada selville aiemmin piiloon jääneitä huomioita.

Johtopäätökset ja toiminta: Mitä muutamme? Mitä teemme tänä lukuvuonna parantaaksemme koulumme ilmapiiriä ja toimintakulttuuria yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseksi?

Tiedotus ja seuranta: Suunnitelmat ja toiminta kirjataan ja tiedotetaan kaikille. Koulun suunnitelmaan kirjataan, miten tilannetta seurataan ja tuloksista tiedotetaan.

Koulukohtaisissa suunnitelmissa voidaan kertoa myös kouluilla käytössä olevista, hyviksi havaituista tavoista ja malleista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi kuten esim.

- Oppilaskuntatoiminta, oppilaskunnan hallitusten koko kaupungin koulutukset
- Tukioppilastoiminta
- Versotoiminta
- Kiva –koulu
- Vuosittainen yhdenvertaisuusviikko
- apip-, kerho- ja Liikkuva koulu –toiminta tasa-arvoisena harrastus- ja vapaa-ajan toimintana
- Nuorisotyö koulussa: ryhmätyöt, toiminnalliset menetelmät ryhmädynamiikan kehittäjänä ja vuorovaikutuskulttuurin kehittäjänä.
- erilaiset tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tukevat teematapahtumat
- Mitä kuuluu? -kyselyt

6. SYRJINTÄ, SEN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN, SYRJINNÄN ENNALTAEHKÄISY

Oppilaitoksessa syrjinnän kohteeksi joutuvat useimmiten ryhmät, joihin kohdistuu ennakkoluuloja ja stereotyyppisiä esimerkiksi etnisen alkuperän tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Yhdenvertaisuuden edistäminen tarkoittaa usein puuttumista kiusaamiseen tai häirintään sekä syrjinnän vaarassa olevien ihmisten tarpeiden huomioon ottamista erityisten toimenpiteiden avulla. Aitoa yhdenvertaisuutta voidaan kuitenkin tavoitella vain koko kouluyhteisöstä lähtevällä muutoksella, jossa jokaiselta yhteisön jäseneltä kysytään valmiutta kyseenalaistaa omia ennakkoluulojaan ja tunnistaa itsessään olevaa moninaisuutta. Syrjintää ei voida poistaa vain puuttamalla yksittäisiin syrjintätapauksiin vaan keskeistä on toimintakulttuurin muutos. Koulujen suunnitelmissa kuvataan keinoja syrjintään ja kiusaamiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn.

Yhdenvertaisuuslain mukaan syrjintää on:

Välitön syrjintä, jotakuta kohdellaan kielletyn syrjintäperusteen nojalla huonommin kuin jotakuta muuta.

Välillinen syrjintä, näennäisesti puolueeton sääntö asettaa henkilöt todellisuudessa eriarvoiseen asemaan.

Häirintä, henkilön ihmisarvon loukkaamista kiellettyihin syrjintäperusteisiin liittyen siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

Kohtuullisten mukautusten epääminen, koulutuksenjärjestäjä kieltäytyy tekemästä tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voisi saada koulutusta yhdenvertaisesti.

Käskeytys tai ohje syrjiä, opettaja vihjaa oppilaille olemaan leikkimättä tietyn ryhmän edustajan kanssa.

Syrjintää ei kuitenkaan ole positiivinen erityiskohtelu, sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

SYRJINNÄN ENNALTA EHKÄISEMINEN

Syrjinnän ennalta ehkäisemiseksi on kiinnitettävä huomiota haavoittuvammassa asemassa oleviin ryhmiin jo koulun oman tilanteen kartoitusvaiheessa. Seuraavassa esimerkkejä ryhmistä, jotka saattavat tulla helpommin syrjityksi:

ROMANILAPSIA saatetaan kiusata koulussa. Opetushenkilöstön valmiuksia tunnistaa kiusaaminen on parannettu, mutta usein kiusaamista esiintyy peiteltysti.

Oppimisen arviointi ei ole aina tasapuolista, eivätkä lapset ja nuoret eivät saa realistista kuvaa osaamisestaan, mikä haittaa hakeutumista jatko-opintoihin. Oppilaiden on vaikea saada TET- ja työharjoittelupaikkoja. Ennakkoluulot heikentävät tulevaa työllistymistä, ja tähän asenneilmapiiriin on puututtava johdonmukaisesti.

SAAMELAISLAPSET voivat kokea kulttuuriin kohdistuvaa syrjintää. Saamelaisuutta ei käsitellä opetuksessa tai sitä ei käsitellä muuttumattomana ja tunnustettuna perinnekulttuurina, mikä lisää ennakkoluuloja.

MAAHANMUUTTAJAOPPILAIEN suomen kielen osaamisen puutteita ei usein huomioida riittävästi opetuksessa tai arvioinnissa. Maahanmuuttajaoppilas ei saa aina realistista kuvaa osaamisestaan eikä uskalla hakeutua esim. lukiokoulutukseen, jossa kuitenkin voitaisiin tukea kielitaidon kehittymistä. Oppilaita ohjataan stereotyyppisiin koulutusvalintoihin, mihin on puututtava riittävällä opintojen ohjauksella. Maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuu usein myös kiusaamista. Opettajilla tulee olla valmiudet tunnistaa ja puuttua rasismiin.

VAMMAISET lapset ja nuoret ovat muita alttiimpia kiusaamiselle. Pyörätuolilla kulkevan tulee päästä luokkahuoneeseen ja muihin koulun tiloihin. Oppilaitoksissa on panostettava riittävästi esteettömyyteen, esimerkiksi induktiosilmukoiden avulla. Opintojen ohjauksessa tulee tarjota riittävän ajoissa tietoa koulutusmahdollisuuksista. Mahdolliset terveydentilavaatimukset täytyy selvittää huolella, sillä joillakin aloilla ne voivat olla este koulutukseen pääsylle.

SEKSUAALIVÄHEMMISTÖIHIN kuuluvat lapset ja nuoret voivat joutua kohtaamaan kiusaamista koulussa, mihin on puututtava kouluyhteisössä. Nuorelle tulee tarjota asianmukaista tukea oppilashuollosta. Seksuaalivähemmistöihin kuuluviin kohdistuvaa vihapuhetta ja väkivaltaa ei kouluyhteisössä voida sallia. Terveystiedon opetuksessa seksuaalisuuden tai sukupuolen moninaisuus tulee huomioida.

LAPSET JA NUORET kokevat usein muita ikäryhmiä enemmän kiusaamista ja häirintää, jota esiintyy niin koulussa kuin sen ulkopuolellakin. Koulujen tulee tehdä kotien kanssa yhteistyötä sekä kuulla myös lapsia heitä koskevista päätöksistä.

IKÄÄNTYNEIDEN opettajien ja muiden henkilökunnan edustajien kohdalla voi esiintyä syrjintää työnjakoon tai vastuisiin liittyvissä kysymyksissä. Työnantajan tulee kohdella henkilöstöä tasapuolisesti.

USKONNOLLISIIN JA VAKAUMUKSELLISIIN RYHMIIN kuuluvien oppilaiden kohdalla opetuksen poikkeusjärjestelyt saattavat herättää huomiota muiden oppilaiden kohdalla. Vaikka näyttäisi siltä, että uskonottomien ja vähemmistöuskontoihin kuuluville lapsille ei aina järjestetä vaihtoehtoista ohjelmaa koulun uskonnollisten tapahtumien aikana, tulee koulussa huolehtia siitä että muut ymmärtävät

opetusjärjestelyt ja niiden laillisen perustelun. Myöskään vaatetuksen ja muiden uskontoon liittyvien seikkojen ei voida sallia olevat esteenä yhdenvertaiselle oikeudelle koulutukseen.

SUKUPUOLEEN liittyvään syrjintään kuten paremmasta koulumenestyksestä ja käyttäytymisestä johtuvan tyttöjen pääsemisen enemmän osalliseksi oppimistapahtumista tulee koulussa puuttua. Poikien heikommät oppimistulokset voivat olla seurausta opetus- ja oppimistavoista ja koulussa tulisi pyrkiä ottamaan tämä huomioon.

Oppilaisiin kohdistuu koulussa usein myös seksuaalista häirintää, mihin tulee puuttua.

7. SEURANTA JA ARVIOINTI

Sivistyslautakunta päättää Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta. Koulujen suunnitelmat ovat osa lukuvuosisuunnitelmaa jotka laaditaan vuosittain. Toiminnasta ja arvioinnista tiedotetaan vähintään kerran vuodessa. Opetuksenjärjestäjän suunnitelmaa tarkastellaan vuosittain ja tehdään tarpeelliset päivitykset ja muutokset. Oleellisissa muutoksissa ja aina lautakunnan niin esittäessä suunnitelma viedään lautakunnan hyväksyttäväksi.

LÄHTEITÄ JA LIITTEITÄ:

Käytännönläheinen opas kouluille ja opettajille, myös tulostettava pdf-versio

<http://www.rauhankasvatus.fi/opettajille/yhdenvertaisuusopas/>

Linkki Maailmankoulun materiaaleihin tuntisuunnitteluun eri aineisiin, eri-ikäisille

<http://www.rauhankasvatus.fi/opettajille/oppimateriaalit/maailmankoulu-globaalikasvatuksen-materiaalipankki/>

OPH:n Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvoty_o_on_taitolaji.pdf

THL:n oppaita ja ohjeita

<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/ajankohtaista/hankkeet-ja-julkaisut/oppaita-ja-ohjeita>

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141329>

Aito yhdenvertaisuus koulussa: Syrjinnän vastainen pedagogiikka

<http://yhdenvertaisuus-fi->

bin.directo.fi/@Bin/915463476be847fd17a003268496e11f/1480494737/application/pdf/309882/Aito.pdf

UNICEF ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalia kouluille ja opettajille

<https://www.unicef.fi/koulut/>

SETAn materiaaleja lapselle, nuorelle, vanhemmille ja koululle

<http://seta.fi/materiaali/>

Walter ry:n materiaaleja erityisesti yläkoululaisille <http://www.walter.fi/materiaalipankki/>

